MEÂLLERİN GİRİŞLERİ ÜZERİNE TESPİTLER VE ÖNERİLER

Osman KARA [*]

ÖZET

Kur'ân meâllerinin çeviri tekniklerine uygun olarak hazırlanması, dil ve üslûbunun çağın diline uygun olması ve hitap ettiği kitleyi dikkate alması başarılı bir çeviri açısından önemlidir. Bundan daha önemlisi meal okuyucularına, mealin özellikleri hakkında teknik ve ön bilgiler sunan bir girişin hazırlanmasıdır. Kur'ân'ın sözlü bir hitap olarak elçiye bildirilmesinden sonra kendine özgü özellikleri dikkate alınarak bir kitap haline getirilmiştir. Bu sebeple farklı teknik ve metotlarla okunması, anlaşılması ve yorumlanması gerekir. Bütün bunları gerçekleştirmek ve mealden kolayca faydalanmak için meale geniş bir giriş yazılmalı ve çeşitli ekler hazırlanmalıdır.

Bu makale Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar kaleme alınan bazı meallerimizde mevcut olan giriş ve ek kısımlarını çeşitli açılardan analiz ederek durum tespiti yapmayı ve öneriler sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: Meal, giriş, ek, fihrist.

THE EVALUATIONS AND RECOMMENDATIONS ON INTRODUCTIONS OF QURAN TRANSLATIONS

ABSTRACT

For a successful translation it is important that Quran translations must be prepared in accordance with translation techniques, language and wording must be consistent with the language of the era and the translations must be consider the interlocutors. The more important is

[*] Doç. Dr, Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı, okara@nku.edu.tr

to prepare an intoduction that gives technical and preliminary informations about the characteristics of translation to readers. Kuran must be read, understood and interpreted with specific techniques and methods because it has been collected as a book with its distinctive features after it revealed to prophet verbally. It must be written a detailed introduction and prepared some attachments to benefit from translation easily.

This article aims to analyze the introductions and attachments of some translations that written in the republican period (from the early years of republic to nowadays) from different aspects. And to evaluate and to offer succestions about them.

Keywords: Qur'an Translation, introduction, attachment, index.

GİRİŞ

Cumhuriyetin ilk yıllarında başlayan Kur'ân'ın Türkçe'ye tercüme faaliyetleri ve meâl yazımı günümüzde de varlığını devam ettirmektedir. Muhteva ve üslûp bakımından eşsiz bir mucize, fesâhat ve belâgat örneği olan Kur'ân'ın başka bir dile tercüme edilmesi oldukça zor ve sorumluluk isteyen bir iştir. Bu hakikatler, Kur'ân'ı tercüme gayreti ve meâl hazırlama faaliyeti içinde olan hemen hemen bütün ilim adamlarının telaffuz ettiği ve hassasiyet gösterdiği hususlardır. Bu hassasiyetler sebebiyledir ki Kur'ân'ın başka dillere çevrilmesinin cevazı ve imkanı üzerinde oldukça fazla tartışmalar yapılmıştır.[2] Ancak Rasulullah'ın tebliğ ettiği Kur'ân vahyinin hitap çevresi sadece nüzûl dönemindeki Arap yarımadası ve Araplarla sınırlı olmayıp kıyamete kadar bütün insanlığı kapsadığı için bu mesajın bütün insanlara ulaştırılması gerekmektedir. Bunun bir yolu da Kur'ân'ı farklı dillere tercüme etmektir. Ancak Kur'ân'ın kullandığı dil ve üslûbun

[2] Bu konuda yapılan tartışmalar için bkz. Muhammed Abdulazîm ez-Zerkânî, *Menâhilü'l-'İrfan fî 'Ulûmi'l-Kur'ân*, Daru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut trs., II, 27-68; Hidayet Aydar, *Kur'ân'ı Kerim'in Tercümesi Meselesi*, Kur'ân Okulu Yayınları, İstanbul 1996, s. 177-233; Zülfikar Durmuş, *Kur'ân'ın Türkçe Tercümeleri "Aziz Kur'ân" ve "İnsanlığa Son Çağrı" Örneği*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2007, s. 55-84.

özelliğinden dolayı yapılan tercüme ve meâller ne kadar dikkatli ve özenli bir şekilde yapılırsa yapılsın mükemmelliğe ulaşmak oldukça zordur.

Kur'ân'ı tercüme ve meâller üzerinden anlamak, toplumun büyük bir kesimi için zorunluluk arz etmektedir. Ancak Kur'ân dil, üslûp ve tertip açısından farklı özelliklere sahip olduğu gibi, çeşitli ilim dalları hakkında da bilgi sahibi olmayı gerektirir. Bu sebeple Kur'ân tercüme ve meâllerinden doğru ve pratik bir şekilde faydalanmanın yollarından birisi de girişlerinde bazı meâllerin önsözlerinde ele alınan[3] bilgilerin ve olması gereken eklerin detaylı ve öğretici olmasına bağlıdır. Ancak yaptığımız araştırmalar bize meâllerin girişinde yer verilen bilgilerin son dönemde yazılan meâller hariç oldukça yetersiz olduğunu hatta bazı meâllerde hiç bulunmadığını, fihrist ve eklerin ise okuyucuya pratik fayda sağlamaktan uzak olduğunu göstermektedir.

Bu makaledeki amaç yukarıda aktarılan gerekçeler çerçevesinde meâllerdeki girişlerin muhtevaları, fihrist ve ekleri analiz edilerek durum tespiti yapmak ve girişte olması gereken bilgiler ve ekler konusunda öneriler sunmaktır.

Konuya başlamadan önce üzerinde çalıştığımız meâlleri nasıl ve hangi kriterlere göre seçtiğimizi belirtmek istiyoruz.

1. MEÂLLERİN SEÇİMİ

İncelemeye konu edindiğimiz meâlleri seçerken Cumhuriyetin ilk yıllarında yazılan ve ciddi eleştirilere konu olan Kazım Kadri (ö. 1934), Süleyman Tevfik (1861-1939), Ömer Rıza Doğrul (1893-1952) ve kendinden sonraki pek çok meâle kaynaklık yapan Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın (1878-1942) meâllerini ele aldık. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından basılan *Kur'ân Yolu ve Kur'ân-ı Kerîm Meâli'ni* (Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin) inceledik. Ayrıca meâlinde kendinden önceki yapılan meâllere ciddi eleştiriler getiren Hasan Basri Çantay'ın (1887-1964) meâlini de dikkate aldık. Seksenli yıllardan itibaren

[3] İnceleme yaptığımız bazı meâllerde giriş yerine önsöz veya sunuş başlığıyla meâlin metodu ve özellikleriyle ilgili bilgiler verildiği tespit edilmiştir. Bu makalede sadece giriş kelimesini kullanmakla yetineceğiz.

yazdıkları meâllerde farklı olduklarını ve farklı amaç ve saiklerle meâl yaptıklarını iddia eden akademik camiadan Hüseyin Atay, Süleyman Ateş, Yaşar Nuri Öztürk, Salih Akdemir, Ömer Dumlu, Murat Sülün, Hamdi Döndüren, Hasan Elik ve Mustafa Öztürk'ün meâllerinin girişlerini inceledik. Farklı kesimler tarafından kabul görüp okunan bazı meâllere, ayrıca girişlerinde makalemiz için gerekli gördüğümüz bilgileri ihtiva eden farklı meâllere de başvurduk.

2. MEÂLLERDE GİRİŞLERİN ÖNEMİ

Kur'ân meâllerindeki giriş kısımlarının önsözden ayrı olarak düşünülmesi ve detaylı olması gerekmektedir. Çünkü Kur'ân önce sözlü bir hitap şeklinde tedrîci olarak nazil olmuş, daha sonra kendine has tertibiyle cem' ve tertip edilmiştir. Kur'ân sözlü hitabın özelliklerini taşıyan yazılı bir metin hüviyetine sahiptir. Kendine has üslûp ve özellikleri olan bir kitaptır. Bu sebeple meâllerin giriş kısmında çeviri, meâl hakkında bilgi verilmeli, çeviri kuramları ve teknikleri açıklanmalı, meâlde uygulanan yöntem, şekil, üslûp ve dil belirtilmeli, daha önceki meâllerde uygulanan yöntemler ve aksaklıklar, meâlde istifade edilen kaynaklar belirtilmelidir. Ayrıca Kur'ân'ın üslûp, dil özellikleri, bahsettiği ana konular hakkında okuyucuya bilgiler verilmelidir. Meâlden azami derecede istifade etmek için bir meâl okuma kılavuzu hazırlanmalıdır. Örneğin; Sülün'ün meâlinin başına koyduğu Kur'ân nedir, ne değildir? bölümü altındaki başlıklarda okuyucuyu bilgilendirici, yol gösterici ve meâlden azami derecede faydalanmayı sağlayacak bilgiler verilmiştir.[4] Yine Mehmet Yaşar Soyalan'ın *Kur'ân Meali Okuma Kılavuzu* adlı eseri bu konuda yazılmış faydalı eserlerden biridir.[5]

3. MEÂLLERDEKİ GİRİŞLERİN MUHTEVASI

---

[4] Bkz. Murat Sülün, *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli,* Kur'ân Okumaya Başlarken, Çağrı Yayınları, İstanbul 2012. Bu bölümü, mütercim *Kur'ân Kılavuzu Mutlak Gerçeğin Sesi* (İstanbul 2011) adlı eserinden uyarladığını ifade etmektedir.

[5] Mehmet Yaşar Soyalan, *Kur'ân Meâli Okuma Kılavuzu,* İşaret Yayınları, İstanbul 2015.

Kur'ân'ın dilimize yapılan tercüme ve meâlleri tarihi süreç içerisinde incelendiğinde önsöz veya giriş bölümlerinin, fihrist ve eklerinin Cumhuriyet'in ilk yıllarında kaleme alınan tercümelere göre iyileşmeye doğru giden bir seyir takip ettiği görülecektir. Bunda akademik camianın Kur'ân'ın anlaşılması ve yorumlanması, tercüme ve meâl teknikleri ile ilgili yaptığı sempozyum ve bilimsel toplantıların, bu konularda yazılan kitap ve makalelerin, yayınlanan meâllere yapılan tanıtım ve eleştirilerin ciddi katkısı olduğu görülmektedir.

Yaptığımız araştırmada Cumhuriyet'in ilk yıllarından günümüze kadar ortaya konan ve yukarıda tespit ettiğimiz tercüme/meâllerin girişlerinde ele alınan konuları ve muhtevalarını beş madde de topladık. Şimdi bu maddeleri sırasıyla ortaya koyarak durum tespiti yapmaya çalışacağız.

3.1. Amaç Vurgusu Yapılması

Farklı dönemlerde kaleme alınan meâllerin yazılmasında farklı amaçlar serdedilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında kaleme alınan bazı tercümelerde, Türk okuyucuları için anlaşılması kolay ve kısa bir tercüme amacı güdülmüştür. Kazım Kadri'nin başında bulunduğu ve Şeyh Muhsin-i Fânî müstear ismiyle kaleme alınan *Nûru'l-Beyân* isimli tercümenin kaleme alınmasındaki amaç şu cümlelerle dile getirilmiştir: "Son zamanlarda tezayüd ve teşeddüt eden ğavâîl-i hayat o gibi asarın mutalaası için uzun müddet sarfına müsaade etmemeye başlamıştır. İmdi, az zaman içinde çok malumat istihsaline ihtiyaç hâsıl olmuş ve Türkler için tercüme tarikiyle muhtasar ve müfid ve şive-i ifadesi ve selika-ı asra muvafık ve sehlü'l-mutâla'a bir tefsir yazılmak lüzumu her tarafta hissedilmeye başlamıştır."[6]

Yukarıdaki ifadeden anlaşıldığı üzere bu tercüme modern çağdaki hayatın hareketli olması ve aynı zamanda hayatı idame şartlarının zorlaşması, diğer taraftan dini ilimlere rağbetin gitgide azalması ve hepsinden öte halkın ciltler dolusu tefsir okuyacak zamanının

[6] Kazım Kadri, *Nûru'l-Beyân,* Matbaa-i Âmire, İstanbul 1340; Giriş, I, 1.

bulunmaması gibi sâiklerle hazırlandığı görülmektedir.[7] Ancak o dönemde halkın ve münevverlerin aradığı faydayı temin edecek bir meâlin olmadığını öne süren Çantay, mevcut meâllerin ya hem dilinin pürüzlü, hem de iyi niyetle yapılmadığına; ya görünüşte dili güzel ama tercüme edenin düşüncesinin sapık olduğuna, ya dili iyi ama tetkik ve teknik tarafının hatalı olduğuna; ya da dilinin çok zayıf kaldığına dikkat çektikten sonra halkın yorulmadan zevkle okuyabileceği ve istifade edebileceği bir izahlı meâlin yapılmasının kesinlikle gerekli olduğunu ifade etmiştir.[8]

Bazı meâllerde ise İslam'ı hurafelerden değil, gerçek kaynağından öğrenme amacı güdüldüğü ifade edilmiştir. *Tanrı Buyruğu* adlı tercümenin sahibi Ömer Rıza Doğrul ikinci baskıya yazmış olduğu önsözde bu amacını şu cümlelerle açıklamıştır: "Tanrı Buyruğu adını taşıyan Kur'ân-ı Kerîm tercüme ve tefsiri halkı oyalayan ve uyuşturan masalları değil, Kur'ân'ın asıl mahiyetini anlatan, onun hayat, hareket, faaliyet, müspet ilim, müspet inanç ve müspet bahtiyarlık olarak bildirdiği hakikatleri anlatıyor."[9]

Döndüren bu amacı Kur'ân'ın anlam zenginliğini aktarabilmek olarak belirtmiş,[10] Bayraklı ise meâli yazma amacını her toplumun Kur'ân'ı kendi dili ile daha iyi anlayabileceği, tanıyabileceği ve hayatı ile buluşturabileceği ilkesi olarak tespit etmiştir.[11] Elik *Tevhit Mesajı* adlı özlü tefsirini yazma amacını, Kur'ân'ın nüzûl ortamında ifade ettiği anlamı, klasik tefsirlerden de istifade ederek okuyucuya özlü bir şekilde sunmak şeklinde ortaya koymuştur.[12]

Yaşar Nuri Öztürk kendisinin öne sürdüğü "Yirmiye yakın Türkçe meâlin bulunduğu ülkemizde, bizim mealimize ihtiyaç var mıydı?" sorusuna şöyle cevap vererek meâli yazmasındaki amaca vurgu

---

[7] Mustafa Öztürk, *Cumhuriyet Türkiyesi'nde Meâl ve Tefsir'in Serencamı,* Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2012, s. 22.
[8] Hasan Basri Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*, İstanbul 1980, I, 8.
[9] Ömer Rıza Doğrul, *Tanrı Buyruğu,* İstanbul 1947, II. Baskıya Önsöz, I, 1-4.
[10] Hamdi Döndüren, *İnsanlığa Son Çağrı,* Çelik Yayınevi, İstanbul 2006, s. 5.
[11] Bayraktar Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'ân Meâli,* İstanbul 2007, Önsöz, s. 1-2.
[12] Hasan Elik, Muhammed Coşkun, *Kur'ân Mesajı Özlü Tefsir*, İstanbul 2015, s. 13.

yapar: “Biz, ihtiyaç vardı kanaatine ulaştığımız içindir ki, bu meâli hazırladık. Kanaatimizi desteklemek için hiç kimsenin yaptığına, çizdiğine dil uzatmak, eleştiri getirmek niyetinde değiliz. Ancak şunu söylemeden geçemeyeceğiz. Bazı meâllerde, Kur’ân’ın ruhuyla uyuşmayan ve Arap dilinin verilerine asla uymayan çeviriler vardır. Çok üzücü tablolara vücut veren bu "indi" (sübjektif) çeviriler, geleneksel Kur’ân dışı kabullerin meâllere aktarılması sonucudur. Bazı yerlerde Kur’ân değil; örf, mezhep hatta hurafe konuşturulmuştur.”[13]

Feyizli ise amacının, kendinden önce yapılan meâllerdeki hatalara düşmeksizin Kur’ân’ı doğru anlamak isteyen halkın ihtiyacına daha uygun ve kolay cevap veren ve insanları da şüpheye düşürmeyen bir meâl hazırlamak olduğunu ifade eder.[14]

Mahmut Ustaosmanoğlu imzasıyla yazılan meâlin önsözünde, Ehl-i sünnetin görüşlerini parantez içerisinde ve dipnotlarda vererek, insanların yanlış itikat ve düşüncelere sapmalarını önlemek amacının güdüldüğü belirtilmiştir.[15]

Akdemir, tercüme ile alakalı yeni yöntem ve tekniklerin ortaya çıktığını bu tekniklerden faydalanarak yeni tercümelerin yapılmasının gerekli olduğunu giriş bölümünde uzun uzadıya anlatır. Son zamanlarda, Batı’da çeviri kuramı konusunda çok değerli bilimsel araştırmaların giderek yoğunlaştığına dikkat çeken Akdemir, bunun sevindirici bir durum olmasından öte yetmişli yıllarda egemen olan geleneksel çeviri kuramlarının terk edilmesine yol açtığını ifade eder. O yılların çeviride kullanılan eşdeğerlilik kavramı yerine devingen eşdeğerlilik kavramının kullanılmaya başlandığına dikkat çeker.[16] Ayrıca anlama sorununun ne denli karmaşık bir sorun olduğunu belirten Akdemir, özellikle dini metinlerin anlaşılması söz konusu olduğunda,

---

13 Yaşar Nuri Öztürk, *Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, Yeni Boyut Yayınları, İstanbul 2013, Önsöz, s. 9.

14 Hasan Tahsin Feyizli, *Feyzü’l-Furkân Tefsirli Kur’ân-ı Kerîm Meâli,* Server Yayıncılık, İstanbul 2015, Önsöz, s. 2.

15 Mahmut Ustaosmanoğlu, *Kur’ân-ı Mecîd Tefsirli Meâli,* Arifan Yayınları, İstanbul 2014, Önsöz, s. 2.

16 Salih Akdemir, *Son Çağrı Kur’ân*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2004, Giriş, s. XVI.

Arap dilindeki köklerdeki asıl kök anlamların belirlenmesi için, art süremli bir semantik araştırmanın yapılmasının kaçınılmaz olduğunu ve meâlinde bu yönteme ağırlık verdiğini belirtir.[17]

Mustafa Öztürk ise; yorumdan arındırılmış bir Kur'ân çevirisinin imkan dahilinde olmadığını vurgulayarak, kaynak metinden ziyade amaç metne yönelen işlevselci çeviri kuramından hareketle anlam merkezli tercüme tekniğini esas aldığını, çalışmasında Kur'ân'da "ne dendiği"nden (lafız ve mantûk) ziyade "ne denmek istendiği"ni (mana ve mefhum) aktarmaya çalıştığını söyler.[18]

Zikredilen bu gerekçeler göz önüne alındığında tercüme/meâllerin yapılmasındaki amacın temelde; anlaşılır, kolay bir dil ve üslûp, manayı Türkçe'ye çevirirken doğru bir şekilde çevirmek, yeni ortaya çıkan kuramlardan yararlanmak ve Kur'ân'ın indiği dönemdeki anlamın doğru tespit edilmesi şeklinde tezahür ettiği görülmektedir.

3.2. Eksiklere Dikkat Çekilmesi

Meâl ve tercüme sahipleri önsöz veya giriş kısmında, kendi meâlinin özgünlüğünü ve meşruluğunu savunmak için kendinden önce kaleme alınan meâllerdeki dil, üslûp, şekil ve anlam bakımından mevcut olan hata ve eksiklikleri gündeme getirmişlerdir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında harf devriminden önce Arap harfleriyle kaleme alınan meâl ve tefsirlerin dilinin ağır olması, çok teferruatlı ve hurafeyle karışık bilgiler ihtiva etmesi sebebiyle onlardan istifadenin pratik olmadığı eleştirisi getirilmiştir.

Çantay Kur'ân'ın tercümesini yapmanın imkansız veya çetin olduğunu ifade ettikten sonra bu işe kalkışmasını yani meâlini yazma sebebini önceki meâl ve tefsirlerdeki şu eksikliklere bağlar: "Gördüm ki *Tibyân* tefsiri ve *Mevâkıb* tercümesi gibi eski Türkçe eserler hem bugünün dilinden ve tercüme tekniğinden uzak, hem onlarda asılsız ve faydasız bilgiler mevcuttur. Bugünün nesli bunları anlamaz, anlayanlar

---

17 Akdemir, *Son Çağrı Kur'ân*, Giriş, s. XI.

18 Mustafa Öztürk, *Kur'ân-ı Kerîm Meâli Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri,* Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2015, s. 15.

bulunsa bile onlar zamanımızın ruhi ve hakiki ihtiyaçlarını doyurmaya asla yaramaz. Şu son yılların imzalı imzasız Kur'ân tercümelerine gelince; bunlar ya garazkâr müsteşriklerin tercümelerini ve yahut bize ve gerçeğe uymayan batıl ve menfi düşüncesini dile getiren propaganda eserleridir. Onları ilmin ve hakikatin sınırları dışında tanısak el hak yeridir."[19]

Çantay kendinden önce yazılan yukarıda zikrettiği müsteşriklerden tercüme edilerek piyasaya sürülen eserlerin dışında kendisinden önce kaleme alınan beş eser hakkında da şu değerlendirmelerde bulunarak yeni bir meâl yapmanın ve bunu da okuyucunun anlayabileceği bir dille kaleme almanın gereğine vurgu yaparak kendi meâline duyulan ihtiyaca gerekçe yapar.

Bunlardan birincisi, Kazım Kadri'nin başında bulunduğu bir heyet tarafından kaleme alınan *Nûru'l-Beyân* adlı tercümedir. Bunun tefsiri bir tercüme olduğunu ancak tercümenin metne mutabık olmadığını söyler.[20]

Çantay diğer meâllerde ise bazı eksiklik ve kusurlardan dolayı yeni bir meâlin yazılmasının gerekliliği fikrinin kendiliğinden oluştuğuna dikkat çeker: "İsmail Hakkı İzmirli iki cilt olarak hazırladığı *Me'ânî-yi Kur'ân* adlı meâlde ilmin icaplarına riayet etmekte, ancak meâlde ne aslın ne de tercümenin lisan incelikleri üzerinde fazla durmadığını, Mehmed Vehbi Efendi'nin ise *Hulâsatu'l-Beyân* adlı eserinde hem eski dil kullandığını hem de izahları makul olmayan ifadeler içerdiğini ifade eder. Bereketzâde İsmail Hakkı'nın *Envâr-ı Kur'ân* ile Musa Kazım'ın *Safvetu'l-Beyân* adlı çalışmalarının ise tamamlanmadığını vurgular.[21]

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın tefsirinden ancak ilim erbabının istifade edebileceğini belirten Çantay, meâl kısmının ise

---

19 Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm,* I, 7.
20 Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm,* I, 6. Bu tercüme hakkında yapılan eleştiriler için bkz. Dücane Cündioğlu, "Türkçe Kur'ân Çevirileri ve Kur'ân Çevirilerinde Yöntem Sorunu", *II. Kur'ân Sempozyumu*, Bilgi Vakfı, Ankara 1996, s. 183.
21 Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm,* I, 6-7.

Yazır'ın bizzat kendisine aktardığı üzere, tefsir gibi kuvvetli ve akkın (açık, düzgün, pürüzsüz) olmadığını[22] dile getirir.

Yaşar Nuri Öztürk; meâllerin hemen hemen tamamında dil problemi olduğunu zikrettikten sonra sözlerine şöyle devam eder: "Bu dil problemi, Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır gibi büyük bir üstadın meâlinde, Arapça ve Farsça bilmeyenlerin anlamalarını zorlaştıracak kadar ağırdır."[23]

Meâllerin problemli kısımlarından birisi de tercüme metninin parantezlerle dolu olmasıdır, diyen Öztürk sözlerini şöyle sürdürür. "Öyle meâller var ki, neredeyse üçte biri parantez içi ilavelerden oluşuyor. Bunları okurken insan, elinde olmayarak şu soruyu soruyor: "Acaba, bu kadar parantez gerekli miydi?" Altını çizdiğimiz bu noktanın, son derece önemli olduğuna en güzel kanıtlardan biri de Elmalılı'nın meâlinde, paranteze hiç denecek kadar az yer vermesidir. Oysaki bu meâller, yüzlerce parantez içi cümleyle bizi meâl yazarının sübjektif kanaatlerine yönlendirmektedir."[24]

Feyizli kendinden önce meâl yazanların eksikliklerini beş madde halinde tespit etmiştir. 1. Bazı meâllerde alışılmamış bir dil, bazısında ağır ve kapalı bir üslûp kullanılmış, bu da Allah'ın muradını anlamayı zorlaştırmıştır. 2. Açıklamaların çoğunun dipnot halinde oluşu meâllerden istifadeyi azaltmıştır. 3. Bazı meâllerde eksik bir anlatımla ayetler (kelime karşılığı olan manalarından ziyade) tercüme edilmiştir. 4. Bazı bilimsel bilgi ihtiva eden ayetler henüz kesinlik kazanmamış, hatta tenkit edilip ilmen çürütülmüş fikirlerle yorumlanmıştır. 5. Meâllerde çağın manevi hastalıklarına dair açıklamalarda bulunulmamıştır.[25]

3.3. Kaynakların Açıklanması

Meâllerin girişlerinde yer verilen mevcut bilgilerden birisi de meâli hazırlarken başvurulan kaynakların zikredilmesidir. Bazı

22 Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm,* I, 6-7.
23 Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, Önsöz, s. 9.
24 Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, Önsöz, s. 10.
25 Feyizli*, Feyzü'l-Furkân,* Önsöz, s. 2.

meâllerde kaynaklar alfabetik olarak verilirken, bazılarında ise metin içerisinde verilmiştir. Bazı meâllerde ise maalesef hiçbir kaynak zikredilmemiştir.

Bayraklı kendinden önce yapılmış, Muhammed Esed, Ali Özek, Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Ömer Dumlu, Mehmet Çakır, Süleyman Ateş, Hüseyin Atay, Salih Akdemir ve Yaşar Nuri Öztürk'ün meâllerinden yararlandığını zikretmektedir.[26]

Tekin, Elik ve Döndüren kullandıkları kaynakları alfabetik olarak ayrıca verirken, Mustafa Öztürk giriş kısmında faydalandığı kaynakları gerekçeleriyle birlikte detaylı bir şekilde vermiştir. Feyizli, Yaşar Nuri Öztürk ve Abdulkadir Şener ise hiçbir kaynak zikretmemiştir.

Burada dikkati çeken önemli diğer bir husus, incelenen meâllerin girişinde veya ayrı olarak istifade edilen kaynaklar verilmekle beraber ne Arapça ne de Türkçe'nin söz varlığına ve deyimlerine ait sözlük ismi geçmemekte, bunun yerine daha önce yazılan tefsir ve meâller zikredilmektedir. Kur'ân kelimelerinin dilsel anlamlarını tespitte sadece birkaç Arapça tefsir, Türkçe karşılıklarının tespitinde ise, Türkçe yazılan meâller esas alındığında her iki dilin imkanları kısmen göz ardı edilmektedir.[27] Ancak Akdemir yazdığı meâlin giriş kısmında Kur'ân'ın Hz. Peygamber dönemindeki Arap dilinde indiğine ve bu gerçeğin hiçbir zaman göz ardı edilmemesi gerektiğine vurgu yaptıktan sonra, Arap dilinin sürekli bir değişim içinde olduğuna göre Kur'ân'ı Hz. Peygamber'in ve ashabının anladığı gibi anlama imkanımız var mıdır? sorusuna cevabı olumsuzdur. Çünkü elimizdeki Arapça sözlüklerin, bu amacı gerçekleştirmekten uzak olduğuna dikkat çeken Akdemir sözlerini şöyle sürdürür: "Üzücü olan, şu ana kadar İslam dünyasında bu boşluğu dolduracak hiçbir çalışmanın yapılmamış olmasıdır. Ama daha da üzücü olan birkaç araştırmacı dışında böyle bir sorunun varlığından haberdar bile olunamamasıdır."[28]

---

[26] Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'ân Meâli,* İstanbul 2007, Önsöz, s. 2.

[27] Yunus Ekin, "Etimolojik Anlamın Kur'ân Çevirileri Açısından Konum ve Sınırları", *Usûl,* c. 2 (2014/2), s. 15.

[28] Akdemir, *Son Çağrı Kur'ân*, Giriş, s. XIII.

Ancak meâllere baktığımızda bazılarında; bazı kavram ve deyimlere, geleneksel müfessirlerin verdikleri, Arap dili ve Kur'ân terminolojisi bakımından tutarsız ve zorlama görülen karşılıklar yerine, Arap dili lügatlerinin verdiği karşılıkların kullanıldığı,[29] bazılarında ise lafızların sözlük ve ıstılah manalarının tespitinde daha önceki yorumlardan faydalanıldığı[30] ifade edilmiştir.

3.4. Farklılıklara İşaret Edilmesi

Bazı meâl sahipleri kendi meâllerinde temayüz eden belirgin bir özelliği giriş kısmında mutlaka zikretmişlerdir. Mesela, Kandemir-Zevalsiz, meâllerinde diğer meâllerden farklı olarak âyetleri tefsir eden hadîsleri zikrettiklerini ve bilimsel açıklamalara yer verdiklerini özellikle belirtmişlerdir.[31] Döndüren, ayetlerdeki mesajların daha önceki peygamberlere indirilen mesajlarla aynı olduğunu gösteren referansları Kitab-ı Mukaddes'ten gösterdiğini, bu özelliğin başka meâllerde olmadığını, ifade etmişlerdir.[32] Yaşar Nuri Öztürk parantez kullanmadığını,[33] Mahmut Ustaosmanoğlu ise özellikle Ehl-i sünnet inancını savunmak için parantez kullandığını belirtmişlerdir.[34]

Tevhit Mesajı Özlü Kur'an Tefsiri adlı meâlin mevcut meâllerde bulunmayan bir özelliği şudur. Her sûre ihtiva ettiği konulara göre kendi içinde bölümlere ayrılmış, her bölümü yansıtacak ara başlıklar kullanılmıştır. Böylece ana temaların okuyucu tarafından kolaylıkla takip edilmesi hedeflenmiştir. Anlatım kolaylığı sağladığı düşünülen bu yöntem Arap dünyasında yapılan bazı Kur'ân çalışmalarında da (Hicâzî ve Câbirî gibi) kullanılmıştır.[35] Aslında bu özelliği Elik'ten önce yansıtan mütercimlerden birisi Ömer Rıza Doğrul'dur. Doğrul

---

[29] Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, Yeni Boyut Yayınları, Önsöz, s. 12.

[30] Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, sad. Sadreddin Gümüş vd., Önsöz, İpek Yayıncılık, İstanbul 2003.

[31] Yaşar Kandemir, vd., *Âyet ve Hadîslerle Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, İstanbul 2010, s. X.

[32] Döndüren, *İnsanlığa Son Çağrı,* Önsöz, s. 6.

[33] Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, Önsöz, s. 12.

[34] Ustaosmanoğlu, *Kur'ân-ı Mecîd,* Önsöz, s.1-2.

[35] Elik, *Kur'ân Mesajı*, s. 25.

meâlinde ayet gruplarını bölümlere ayırmış ve her bir bölüme alt başlıklar koymuştur.

3.5. Yöntem Tespiti ve Özellik Vurgusu Yapılması

Özellikle son dönemlerde kaleme alınan meâl ve tercümelerin girişlerinde meâlde kullanılan yöntem ve meâlin belli başlı özellikleri açıklanmaktadır. İnceleyebildiğimiz kadarıyla girişlerde ifade edilen meâllerdeki kullanılan yöntemleri birkaç ana başlık altında toplayabiliriz.

3.5.1. Dil ve Üslûp

Kur'ân meâllerinin girişlerinde dile getirilen en önemli konuların başında dil problemi gelmektedir. Cumhuriyet döneminde harf devrimi yapılmadan önce gerçekleştirilen Türkçe meâllerde herkesin anlayabileceği sade bir lisanın[36], Türk okuyucuları için tercüme yoluyla kısa ve faydalı, asrın diline ve ifadesine uygun, muğlak, ağır ve ağdalı olmayan, kolay anlaşılabilen bir dilin[37] kullanılacağı ifade edilmiştir. Öztürk ise meâlinde kullandığı dil ve üslûbu şöyle ifade eder: "Yaşayan Türkçe'yi kullandık. Her eserin amacı anlaşılır bir dil kullanmasıdır. Kur'ân meâlinin amacı ise, Kur'ân mesajını anlaşılır bir dille, hitap edilen kitleye aktarmaktır. Bu yüzden biz çevirimizde halkın konuştuğu dili, yani yaşayan Türkçe'yi esas aldık. Ne "öz Türkçe" adı altında anlaşılmaz kelimeler sıralamayı hüner zannedenlerin tavrına ne de "Osmanlıca dersi" verir gibi eski dil kullanan tavra itibar ettik. Ancak kesinlikle korunması gerektiğine inandığımız bazı terim ve deyimleri olduğu gibi koruduk."[38]

Genel olarak mevcut meâllerin dil ve üslûp bakımından tenkidi hak eden şu iki özelliği dikkatlerden kaçmamaktadır: Birincisi, Türkçe'nin imkânlarının yeterince kullanılamaması nedeniyle hedef

---

[36] Süleyman Tevfik, *Terceme-i Şerif Türkçe Kur'ân-ı Kerîm,* İstanbul 1926, Önsöz. Bu tercüme mütercimin ifadesiyle *Tafsîlu'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'an* adlı basılmamış eserden yararlanılarak hazırlanmıştır.

[37] Kadri, *Nûru'l-Beyân*, Giriş, I, 1.

[38] Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, Önsöz, s. 12.

kitleye Allah'ın muradının açık seçik olarak yansıtılamaması, ikincisi ise, Kur'ân lafzına müdahil olma endişesiyle lafza aşırı bağlı kalınmasıdır. Her iki durumda Allah'ın "ne demek istediği" tam olarak yansıtılamamakta, meâllerdeki ifadeler kelime yığınından öte geçememektedir.[39] Dilimize çevrilen meâllerin çoğu bu iki özellik bakımından dikkate değer eksiklik ve hatalar içermektedir.

Bu iki eksikliğe dikkat çeken Durmuş, Mustafa Öztürk'ün anlam ve yorum merkezli bir metodla yaptığı Kur'ân meâlini değerlendirdiği makalesinde bu meâl sayesinde bu eksikliklerin giderildiğini şu sözleriyle beyan etmektedir. "İşte atıfta bulunduğumuz her iki hususa dikkat edilerek özenle hazırlandığına okuyarak kani olduğumuz bu meâlin en önemli özelliği, hemen herkesin son derece kolay bir şekilde okuyup anlayabileceği bir dil ve üslûba sahip olmasıdır. Bu bağlamda, mevcut meâllerin pek çoğunun harfi harfine tercüme gayretiyle hazırlanmış olması nedeniyle bozuk bir Türkçeye sahip oldukları, dolayısıyla açıklamalarını ister istemez sıkıcı bir metin haline getirdikleri ortadadır. Oysa Kur'ân'da kuru, zevksiz, duygusuz ve sadece didaktik bir dil değil, çoğu zaman lirik ve özellikle kıssalarda epik bir dil ve üslûp hâkimdir. Bu çarpıcı dili, meâle yansıtmaya çalışmak son derece önemlidir. Bu meâlde hedef dil Türkçenin oldukça başarılı bir şekilde kullanıldığını söyleyebiliriz. Özellikle cümle bağlantıları, kimi deyim ve ifadelerin Türkçedeki karşılıkları, zarfların sözün akışına göre anlamlandırılması yerli yerindedir."[40]

3.5.2. Yöntem

Kur'ân Arap yarımadasında yaşayan Arap toplumuna 610-632 yılları arasında kendi dillerinde inmiş sözlü bir hitaptır. Bu sebeple Kur'ân'ı sağlıklı ve doğru bir biçimde anlamanın en temel şartlarından biri ve belki de en önemlisi vahyin nazil olduğu süreci, ilk hitap çevresini ve o toplumun dilini, kültürünü, örf ve adetlerini, inanç ve

---

39 Zülfikar Durmuş, "Mustafa Öztürk'ün "Kur'ân-ı Kerîm Meâli" İsimli Eserinin Analizi", *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Bahar 2010/ 1(1), s. 80.

40 Durmuş, *"Mustafa Öztürk'ün "Kur'ân-ı Kerim Meâli" İsimli Eserinin Analizi"*, s. 80.

sosyal yapısını dikkate almaktır. Keza sağlıklı ve anlaşılır bir Kur'ân çevirisinin gerçekleşmesi de öncelikle bu olguyu dikkate almayı gerektirir.[41] *Kur'ân Yolu* meâlinde aynı gerekçe şöyle ifade edilir: "Bu çalışmada ayetlerin meâlleri ve yorumları verilirken öncelikle indiği dönemdeki manalar, yani hitap ettiği ilk toplumun ilâhi mesajlardan anladıkları veya bu mesajın onlara anlatmak istedikleri tespit edilmeye çalışılmış; bunun için de imkan ölçüsünde o toplumun dili, kültürü, inançları, dünya görüşleri ve sosyal yapısı gibi faktörler dikkate alınmıştır. Bununla birlikte Kur'ân'ın ilk muhataplarına verdiği bilgiler, açıklamalar, yönelttiği eleştiriler, uyarılar, getirdiği düzenlemeler aynı zamanda evrensel anlam, değer ve amaçlar taşıdığından, bunları da ortaya koyan yorumlar yapılmıştır."[42]

Kur'ân ayetlerini doğru anlamak için mutlaka indiği ortamda nasıl anlaşıldığına bakmak gerekir. Ancak Kur'ân mesajı evrensel olduğu için bugünün insanına hitap ettiğini de unutmamak gerekir. Bu sebeple tercümelerde mümkün mertebe bugünün insanının anlayacağı bir dil ve üslûbu kullanmak gerekir. Bu konuya dikkatlerimizi çeken Elik, bazı gerekçeleri sıraladıktan sonra şöyle demektedir: "Biz bu ve benzeri gerekçelerden yola çıkarak, Kur'ân'ın lafızlarını birebir çevirmedik. Her bir ayetin inzal edildiği ortamda nasıl anlaşıldığını ve uygulandığını anlamaya, vardığımız anlamı da, Türk okuyucusunun en doğru şekilde anlayabilmesi için olabildiğince sade bir dille ifade etmeye çalıştık. Yaptığımız çevirinin, ayetin lafızlarıyla birebir örtüşmesine değil, oradan anlaşılan mananın en doğru şekilde yansıtılmasına önem verdik. Bir cümleyi bir paragrafla, bir paragrafı bir cümle ile karşıladığımız oldu."[43]

Mustafa Öztürk de anlam takdirinde İslam'ın ilk asırlarda ortaya konan görüş ve yorumlarına özel bir önem atfetmiş, bunun sebebini de

[41] Öztürk, *Kur'ân-ı Kerim Meâli*, Sunuş, s. 13.
[42] Hayreddin Karaman, vd., *Kur'ân Yolu Meâli*, D.İ.B. Yayınları, Ankara 2014, Önsöz.
[43] Elik, *Kur'ân Mesajı*, s. 22.

Kur'ân'ın konuşmadığı konularda konuşturmanın düpedüz bir tahrif olduğunu ifade etmiştir.[44]

3.5.3. Parantez Kullanımı

Meâl hazırlamanın ana gayesi, Kur'ân'ı başka dillerde anlaşılır bir şekilde ifade etmektir. Bu anlamda ayetlerin okuyucunun anlayamayacağı şekilde kapalı ve muğlak bırakılması kabul edilemez; aksi takdirde meal hazırlamanın anlamı kalmaz. Ayetleri her durumda (parantez, dipnot veya ilave açıklamalarla) anlaşılır kılmak özellikle gayb konularında müteşâbih bir dil kullanan bir metin için hayati bir öneme sahiptir.[45] Kur'ân'ın müteşâbih bir dil kullanması nedeniyle metne sadık kalmak için harfî (motamot) bir tercümeden ziyade, tefsirî (meâl) bir tercümenin yapılması, bunun da ötesinde bazı konulara açıklık getirmek için açıklama ve izahlara mutlaka başvurulması gerekir.

Diğer metin çevirilerinde pek rastlanmayan, ancak Kur'ân meâllerine özgü bir yöntem olarak karşımıza çıkan parantez kullanma yönteminin ardında yatan düşünceyi irdelediğimizde, çevirisi yapılan metnin Kur'ân oluşunun ve onun kutsallığının mütercim üzerine yüklediği mesuliyet duygusunun büyük bir etken olduğunu görmekteyiz.[46] Bu mesuliyet duygusunu ve metne sadakati meâllerin süslü olma temayülüne feda eden Hasan Basri Çantay'da görmekteyiz. O'nun meâli; dili bugünün yaşayan dili olan, hurafe ve uydurmalara yer vermeyen, en muteber tefsir kitaplarının özlü bilgilerini ihtiva eden bir meâl olup, en önemli özelliği muhtelif manalardan tercihe şayan olanı metnin içerisinde diğerlerini dipnotta bulundurmasıdır. Kur'ân'ın metninde bulunmayan kelimeleri, sırf tercümeyi süslemek için meale yamamayan, metne tam sadakati, meâllerin süslü olması temayülüne feda etmemektedir. Metinlerin haricindeki ya muteber tefsirlerin pek

---

[44] Öztürk, *Kur'ân-ı Kerim Meâli,* s. 14.

[45] Gıyasettin Arslan, "Türkçe Kur'ân-ı Kerim Meâllerinde Hedef Dilin Önemi", *Fırat Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 8(2003), s. 28.

[46] Zekeriya Pak, "Meâllerde Parantez Kullanımının Gerekçeleri ve Anlam ve Dil Açısından Yol Açtığı Problemler", *Kur'ân Meâlleri Sempozyumu, Eleştiriler ve Öneriler,* Ankara 2007, II, 442.

kısa beyanlarını yahut manaların çok muhtasar tavzihlerini ekleme mecburiyetinde kalınca bunları parantez içinde göstermektedir. Metinde ayetlerin meâllerini ve bunların izahlarını yazarken her klişeye gelişigüzel uymayarak aklını ve fikrini Arap dilinin ve edebiyatının derinlikleri içine daldırarak hakikat cevherlerini oradan almaktadır. Kur'ân'ın ulvî ve ilâhi maksatlarını ifade etmekte vahyi en iyi anlayıp anlatan Peygamberimizin hadislerine müracaat etmektedir. Kelime ve terkiplerin dilimizdeki karşılıklarını bulmak için azami gayret göstermektedir.[47]

Aynı endişe, Süleyman Ateş'in meâline yazdığı giriş kısmında şu ifadelerle dile getirilmektedir: "Bir kısım tercümeler de hayli tasarruflarla yapıldığından aslından uzak düşmüştür. Başka kitapların tercümesinde belki tasarruf yapılabilir, ama ilahi vahyin tek harfinde nice manalar gizlidir. Bir harfin atılması, mananın hatta hükmün değişmesine sebep olur. Bundan dolayı Kur'ân-ı Kerîm'in tercümesinde tasarruf yapılamaz. Kelimeler arasında açılan parantezler, ayetin lafzında olmayıp söz geliminde bulunan anlamları içermektedir.[48]

Böyle bir sorumluluk duygusu mütercimleri, Kur'ân çevirisinde, diğer metin çevirilerinden farklı bir yönteme yöneltmekte ve onları asıl metnin lafızlarına aşırı bağlı kılmaktadır. Lafızlara bağlılık ise çoğu zaman anlamın aktarımı önünde bir problem teşkil etmekte ve bu problemin giderilmesi amacıyla da parantez içi eklemeler devreye sokulmaktadır.[49]

İlk yazılan meâllerde harfî tercüme yerine tefsirî tercüme tercih edildiğinden, metinde olmayan ancak cümleyi ve anlamı tamamlayan veya açıklayan ifadeler mütercimler tarafından eklenmiştir. Bu eklemelerin metinde olmadığını manayı belirgin ve anlaşılır kılmak için zorunlu olarak yapıldığını belirtmek için parantez içerisine alınmıştır

---

[47] Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm,* Önsöz, I, 8.

[48] Süleyman Ateş, *Kur'ân-ı Kerim ve Yüce Meâli,* Giriş, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul ts.

[49] Pak, "Meâllerde Parantez Kullanımının Gerekçeleri ve Anlam ve Dil Açısından Yol Açtığı Problemler", II, 442.

(Çantay). Daha sonraki meâllerde de bu durum devam etmiştir. Parantez kullanımına ciddi itiraz Yaşar Nuri Öztürk'ten gelmiştir. Parantez içi ilavelerin kaçınılmaz bir zorunluluktan doğduğunu öne süren yaklaşımlara katılmadığını, parantez içi eklemelerin bir kısmının, Arap dilinin cümle yapısı bakımından çeviride doğal olarak kullanılacak ifadeler olduğunu belirtmiştir."[50]

Meâlinde tek parantez dahi kullanmadığıyla övünen Öztürk, birden fazla anlamı olan kelime ve terimlerin anlamlarının sadece birini değil, tümünü verdiğini ve bunların arasını da bölü/eğik çizgisi (/) ile belirttiğini ifade etmektedir.[51] O, ayetlerde yer alan ve birden fazla anlama gelen kelime ve deyimlerin tercümesinde, sadece tek bir anlamı vermenin, hem ayetlerin kapsamını daralttığı, hem de okuyucuyu sadece belli anlamlara yönlendirdiği gerekçesiyle yanlış veya eksik olduğunu düşünmektedir.[52] Bu ise parantez kullanımını dolaylı yollardan delme girişiminden başka bir şey değildir. Çünkü Kur'ânda çok anlamlı kelimelerin anlamlarının hepsi aynı ayette ifade edilmemiştir. Siyak sibaktan ve karinelerden hareketle bir anlamın kullanıldığını tespit etmek ve onu kullanmak gerekir. Diğer anlamlar ise farklı yorumlardır. Bu sebeple yorumu parantez veya bölü işareti kullanarak ifade etmek gerçeği değiştirmez. Nitekim Cündioğlu parantezsiz meâlin eleştirisi başlığı altında verdiği şu örnekten hareketle bu iddiayı eleştirmektedir. Bu iddianın doğru olup olmadığını anlamak için Öztürk'ün yaptığı şu ayetin çevirisine bakmak yeterlidir, diyen Cündioğlu sözlerine şöyle devam eder.

"İnsanı embriyodan/ilişip yapışan bir sudan/sevgi ve ilgiden yarattı" ('Alak, 96/2). Burada Öztürk, bir kelimeyi, bir cümleyi bir 'anlam yığını' ile karşılamış ve üstelik çevirisinin, "yorumlardan arındırıldığını" iddia etmiştir. Oysa "parantezsiz meâl" iddiası sözde bir iddiadır ve aradaki fark parantez işareti yerine, eğik çizgi işareti kullanmaktan ibarettir. Çünkü eğik çizgilerle gösterilen anlamların

---

50 Öztürk, *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, Önsöz, s. 9.
51 Öztürk, *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, Önsöz, s. 12.
52 Muammer Erbaş, "Yaşar Nuri Öztürk'ün Meâli Üzerine Bir Değerlendirme", *Kur'ân Meâlleri Sempozyumu, Eleştiriler ve Öneriler,* Ankara 2007, I, 506.

birincisi (embriyo) bilimsel tefsirin yorumu, ikincisi (yapışkan su) klasik tefsirlerimizin yorumu, üçüncüsü (sevgi ve ilgi) ise işârî (simgesel) yorumdur.[53] Tek bir ayet örneğinden bile Öztürk'ün yorumsuz bir meâlden söz etmesinin ne kadar hakikatten uzak olduğunu görmek mümkündür.

Bazıları ise meâllerinde çok hoş görünmediğini bildikleri halde bolca parantez içi kelime ve cümle kullandıklarını ifade etmişlerdir.[54] Çünkü parantez kullanımının zorunlu olmasının haklı sebeplerinin olması yanında en az onun kadar önemli olan bir husus da, çeviri metinde anormal derecede çok parantez kullanımı okuyucuyu yormakta, onun canını sıkmakta ve konuyu dağıtmaktadır. Ancak parantez yerine bölü/eğik çizgisini kullanarak bu sorunun çözüldüğünü iddia etmekte gerçekçi değildir.[55]

Oysaki tercümelerde, parantez içerisinde kelime eklemek ve dipnotlarında kısa açıklamalar yapmak çoğu zaman zaruret halini almaktadır. Çünkü Kur'ân'ın anlatım ve üslûp özelliklerinden birisi hazif olgusudur. Bir diğer özellik zamirleri çok kullanmasıdır. Diğer bir özellik de bazı ayetlerin bir olay, bir soru veya bir sebep üzerine indirilmiş olmasıdır. Yani metnin dayandığı ve metinde belirtilmeyen bir arkaplan vardır. Bunların çözümü ancak meâlde parantez ve dipnotta açıklamalar yapmakla mümkündür. Hiç parantez ve dipnot kullanmadan meâl yazdığını iddia eden bazı ilim adamları, malesef bu söylediklerini gerçekleştirememiş, şeklen paranteze yer vermemekle beraber -Yaşar Nuri Öztürk'te olduğu gibi-, Kur'ân'ın metninde olmayan kelimeleri fazladan tercümeye eklemişlerdir. Bu da parantez kullanmaktan daha riskli olmuştur.[56]

---

[53] Dücane Cündioğlu, *Kur'ân Çevirilerinin Dünyası*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2005, s. 158-159.

[54] Abdulkadir Şener, vd., *Yüce Kur'ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meâli,* İzmir 2014, s. 9.

[55] Halil Hacımüftüoğlu, *Kur'ân Tercümelerinde Yöntem Sorunu*, İz yayıncılık, İstanbul 2008, s. 229.

[56] Osman Cilacı, "Tercüme Teknikleri Açısından Meâllere Genel Bir Bakış", *Kur'ân Meâlleri Sempozyumu, Eleştiriler ve Öneriler,* Ankara 2007, I, 26.

Parantez konusunda görüş serdedenlerden birisi de Muammer Erbaş'tır. Öztürk'ün meâlini değerlendirdiği bir makalesinde bu konuda şunları söylemektedir: "Müellif parantez kullanımına haklı olarak karşı çıkmışsa da, şu bir gerçek ki, meâllerdeki bu kullanım, tamamen keyfi olmayıp, belli zaruretlerden kaynaklanmıştır. Zira surelerde ele alınmaya başlanan hususlar, sonraki ayetlerde çoğu zaman zamirler kullanılmak suretiyle öncesine yapılan atıflarla sürdürülmekte, dolaysıyla bu ayetleri tercümede en azından bu zamirlerin açılması gerekebilmektedir. Meâl sahipleri de, ayetlerdeki bu zımnî ifadeleri açabilmek için paranteze başvurmuştur. Yazarımız ise, bu tür gizli failler ve işaret isimlerinin parantez içinde verilmesini gereksiz, hatta yanlış gördüğü için, bunları doğrudan açarak anlam vermiştir."[57]

Esed'in meâlini Türkçeye çevirenler parantezsiz meâl yapılamayacağının sebeplerinden birisini şöyle açıklamaktadır: "Kur'ân'ın anlamını, aynı *veciz* tarzda işlemeyen bir dile çevirmek için, aslında bulunmayan –özellikle açıkça belirtilmeyen- düşünce bağlantıları mütercim tarafından parantez içi eklemeler ile gösterilmelidir. Bu yapılmadığı takdirde söz konusu Arapça ifade, tercüme edilmekle bütün anlamını kaybeder ve çoğu zaman anlamsız bir kelimeler yığını haline gelir."[58]

Diğer bir konu da parantez kullanmanın zorunlu olduğunu kabullenen bazı meâl sahiplerinin bu parantezlerin metnin akıcılığını bozmayacak şekilde kullandıklarını iddia etmeleridir. Bazı meâllerde açıklanması gereken hususların parantez içinde verildiği, ancak bu parantezlerin metnin akıcılığını bozmayacak şekilde düzenlendiği ifade edilmiştir. Örneğin bir meâlde bu durum şöyle izah edilmiştir: "Ayetlerin meâli verilirken, bu kısımlar, ihtiyaca göre parantez içi açıklamalarla verilmeye çalışılmış, ancak parantezlerin, cümlelerin akıcılığını engellemeyecek şekilde olmasına gayret gösterilmiştir."[59]

[57] Erbaş, "Yaşar Nuri Öztürk'ün Meâli Üzerine Bir Değerlendirme", I, 504.

[58] Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı: Meâl-Tefsir*, çev. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İşaret yayınları, İstanbul 1996, s. XXV.

[59] Halil Altuntaş, vd., *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, D.İ.B. Yayınları, Ankara 2012, Takdim, s. 12.

Farklı amaçları gerçekleştirmek için parantez kullanımı da vardır. Mesela; Ustaosmanoğlu meâlinde parantez kullanımının gerekçesini, “kuru kuruya yapılan tercümenin faydasından çok zararının olduğunu, Ehl-i sünnet ulemasının görüşlerini parantez aralarında özellikle belirtilmesine özen gösterdikleri” şeklinde açıklamıştır.[60]

3.5.4. Referanslar

Kur’ân tefsirinin kaynakları arasında ilk sırayı hiç şüphesiz, yine Kur’ân’ın kendisi alır. Kur’ân’ın Kur’ân’la tefsiri, başka bir ifadeyle Kur’ân’ın kendi iç bütünlüğü içinde anlaşılması gerçeği, İslam’ın başlangıcından beri bilinen ve yeri geldikçe alimler tarafından önemi vurgulanan bir husustur.[61] Çünkü Kur’ân’da bir yerde mücmel olarak bildirilen bir konu başka bir ayette mübeyyen olarak zikredilmiş, bir ayette mutlak olarak zikredilen bir ifade başka bir yerde mukayyed olarak ifade edilmiştir.[62] Bu sebeple Kur’ân ayetlerinin diğer ayetlerle irtibatının kurulması şarttır. Özellikle son dönemlerde yapılan meâller ayeti açıklayan diğer ayetlere referansta bulunmuşlardır. (Tekin, Döndüren, Feyizli, Elik) Meâllerde, ayeti açıklayan diğer ayetlere metnin sonunda referans verilirken, Tekin’in meâlinde bu referanslar mealine yaptığı ve ayrı bir cilt olarak yayınladığı *Luğatli Tefsiri Meâl’in Eki* kitabında Ayetler Arası İrtibatlar ve Dipnotlar başlığı altında ayrı verilmiştir.[63]

Kur’ân’ı açıklayan ikinci referans kaynak hadîslerdir. Peygamberimizin Kur’ân’ı tebliğ görevinin yanında tebyîn (tefsir ve yorum) ve ayetlerin hükmünü pratikte uygulama görevi vardır. Bu sebeple bazı meâllerde ayetleri açıklayan hadîslere yer verilmektedir. Kandemir-Zevalsiz meâllerinin bu özelliğinin kendilerine has olduğunu, bu özelliğin diğer meâllerde bulunmadığını söyleseler de

---

60 Ustaosmanoğlu, *Kur’ân-ı Mecîd,* Önsöz, s. 1-2.

61 Muhammed Hüseyin ez-Zehebî, *et-Tefsîr ve’l-Müfessirûn*, Daru’l-Kütübi’l-Hadîse, Beyrut 1976, I, 38; Subhî Salih, *el-Mebâhis fî ‘Ulûmi’l-Kur’ân*, Daru’l-‘İlm, Beyrut 1981, s. 299-312; Halis Albayrak, *Kur’ân’ın Bütünlüğü Üzerine,* Şule yayınları, İstanbul 1992, s. 11.

62 Zehebî, *et-Tefsîr ve’l-Müfessirûn*, I, 38.

63 Bkz. Ahmet Tekin, *Kur’ân’ın Anlaşılmasına Doğru Luğatli Tefsiri Meâl’in Eki,* Kelam Yayınları, İstanbul 2015, s. 122-165.

Döndüren'in "ayetlerin başka ayetlerle olan bağlantısı ve o ayetlerle ilgili hadîsler verilmeye çalışılmış"[64] ifadesinden bu özelliğin bu meâlde de olduğu anlaşılmaktadır.

3.5.5. Dipnot ve Gerekçe

Kur'ân meâllerinde tefsir ve yorumu gerektiren bazı açıklamalara gerek duyulduğu görülmektedir. Bazı meâller bu açıklama ve izahları metnin bitiminde daha küçük puntolu (Kazım Kadri, Mustafa Öztürk) verirken bazı meâller dipnot şeklinde vermektedir (Çantay, Döndüren, Elik). Dipnotlardaki bilgiler bazı meâllerde çok ve ayrıntılı olmasına rağmen (Çantay, Döndüren, Elik), bazı meâllerde yok denecek kadar azdır. Bazı meâllerde ise bu dipnotlardaki bilgilerin kaynakları da belirtilmiştir (Çantay, Elik).

Bazı meâllerde bu dipnotlarda ayetlere verilen farklı anlamların gerekçeleri belirtilmekte, bazı meâllerde ise ansiklopedik bilgiler yer almaktadır. Mesela; Döndüren meâlinde dipnotlara hassasiyet gösteren birisidir. Kendisi dipnotlarda kavramlarla alakalı ansiklopedik madde niteliğinde açıklamalara yer verdiğini belirtmiştir. Özellikle ahkam ayetlerinin açıklamalarında uzmanlık alanı olması hasebiyle geniş yorumlara yer verdiğini[65] özellikle ifade etmiştir.

Sülün'ün hazırlamış olduğu meâlde ise dipnotlar metnin sonuna konulmuştur. Toplam 184 dipnotta genelde ayetlerde geçen kavramlar açıklanmıştır. Dolaysıyla bu dipnotlar adeta bir kavram sözlüğünü andırmaktadır.[66]

4.MEÂLLERİN GİRİŞLERİ VE EKLER KONUSUNDA ÖNERİLER

Kur'ân meâllerine baktığımızda son zamanlarda yazılan birkaç meâl hariç çoğunda giriş bölümü yoktur. Girişte olması gereken bilgiler çok kısa bir şekilde ya önsöze sıkıştırılmış, ya da hiç bahis konusu

---

64 Döndüren, *İnsanlığa Son Çağrı,* Önsöz, s. VI.
65 Döndüren, *İnsanlığa Son Çağrı,* Önsöz, s. VI.
66 Murat Sülün, *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli,* Çağrı Yayınları, İstanbul 2012, s. 620-663.

edilmemiştir. İlk dönemde kaleme alınan meâllerden olmasına rağmen Ömer Rıza Doğrul meâline beş bölüm halinde bir giriş yazarak önemli bir görevi ikmal etmiştir. Daha sonraki meâllerde bu genişlikte bir giriş bulunmamaktadır. Doğrul; bu giriş kısmının 1. bölümünde *Kur'ân'ın Tertip Tarihi* başlığı altında Kur'ân ilimlerine dair bilgiler vermiştir. 2. bölümde *Dinin Esasları* başlığı altında iman esaslarını açıklamıştır. 3. bölümde *İslam'ın Ameli Esasları*'nı işlemiştir. 4. bölümde Kur'ân'daki peygamberleri ve kıssaları kronolojik olarak işlemiştir. 5. bölümde Kur'ân aleyhinde ortaya atılan iddialar üzerinde durmuştur. İki yüz sayfalık bu giriş hem Kur'ân Tarihi ve Usûlü hem de Kur'ân'ın işlediği ana konulara bir giriş mahiyetini taşımaktadır.

4.1. Girişte Olması Gereken Bilgiler

Bir meâlde okuyucuya Kur'ân ve meâl konusunda bilgi verecek bir giriş kısmının olması gerektiği kanaatindeyiz. Bu giriş kısmında ne tür bilgilerin olması gerektiği ile ilgili öneri mahiyetinde bazı teklifler sunmak istiyoruz.

Girişte meâl hazırlayan kişinin meâlinin özelliklerini, kendinden önceki meâllerdeki eksikliklerin tespiti ve bu eksikliklerin giderilmesine yönelik çalışmaları ve yararlandığı kaynakları mutlaka zikretmesi gerekir.

Bu bilgilerden sonra mutlaka tercüme, meâl, çeviri ve çeviri teknikleriyle ilgili bilgilerin zikredilmesi gerekir.

Kur'ân'ın inişi, dil, muhteva, üslûp ve tertip açısından özellikleri zikredilmelidir. Kur'ân okuma biçimleri (Nüzûl sırasına veya tertibe göre okuma), meâl okuma ve meâlden doğru bir şekilde yararlanabilmek için yapılması gereken hazırlıklar belirtilmelidir. Kur'ân'ı okuma ve anlamanın ve hayatımıza uygulamanın önemi üzerinde durulması; Kur'ân'ın lafız, mana ve tarihi ile ilgili ilimler hakkında kısa ve özlü bilgilere yer verilmesi gerekir.

4.2. Kavram ve Kelimeler Sözlüğü

Kur'ân kavramlarının tercüme ve meâllerde nasıl yer alacağı ile ilgili ciddi tartışmalar yapılmasına rağmen kavramları açıklayan

fihristlerin yapılmaması önemli bir eksikliktir. Bazı meâllerde bu kavramlar metin içerisinde Türkçe karşılıklarıyla verilirken, bazı meâllerde tercüme edilmeden olduğu gibi verilmiştir. Bazı meâllerde ise bu kavramlar dipnotlar şeklinde açıklanmıştır. Kanaatimizce bu kavramların metin içerisinde orijinal haliyle verilmesi ve metin sonunda ekler kısmında bir kavram fihristinin yapılarak bu kavramlarla ilgili semantik analizlerin ve açıklamaların yapılması gerekir. Kavramların İslam öncesi ve sonrasında meydana gelen anlam değişiklikleri, anlam daralmaları ve genişlemelerine mutlaka işaret edilmelidir. Hatta kavramların birbirleriyle olan ilişkilerine değinilmeli, inanç, amel ve ahlaki kavramlar şeklinde İzutsu örneğinde olduğu gibi kategorize edilmelidir.

Meâlinde kavramlar konusunda geniş açıklamalar sunan Eliaçık kavramları üç kategoride ele alır. Birinci grupta yer alan kavramlar Müslüman bilincin idrakinde oluştuğu şekliyle (!) verilmiştir. Bunlar Allah, şeytan, melek, vahiy, peygamber, kitap, cennet, cehennem, ahiret gibi kavramlar. İkincisi Ka'be, Cebrail, İncil, Hud gibi özel isim, kavim ve yer isimlerini de olduğu gibi vermiştir. Üçüncü grup müslim, münafık, zalim, kafir, müşrik kavramlarıdır. Bunlar; kendi ifadesiyle Kur'ân'ın omurga kavramları olduğu için Türkçeleştirmediğini, olduğu gibi kullandığını söyler. Bunların dışındaki kavramların Türkçe karşılıklarını verdiğini ifade eder.[67]

Burada şunu özellikle belirtmemizde yarar vardır. Eliaçık bu gruplandırmayı keyfi sâiklerle yapmış, bunun herhangi bir bilimsel kriterini açıklamamıştır. Meâlinde bazı kavramlara tefsir geleneğinde kullanılmayan çok absürd karşılıklar vermiştir.[68]

Sülün ise ayetlerin dipnotlarında kavramlarla ilgili geniş açıklamalar yapmıştır. Ancak bu meâldeki dipnotlar sayfa altında değil meâlin sonunda gösterilmiştir. Bu durum kullanımı bir hayli zorlaştırmaktadır.

---

67 İhsan Eliaçık, *Yaşayan Kur'ân Türkçe Meâl*, İnşa Yayınları, İstanbul 2006, s. 15-16.

68 Kavramların karşılıkları için bkz. Eliaçık, *Yaşayan Kur'ân*, s. 15-16.

Kur'ân'da garîb, ezdâd, çok anlamlılık, eş anlamlılık ve yabancı kelimeler gibi araştırma yapmadan anlamı anlaşılamayacak durumda olan kelimelerin fihristinin yapılmasının da meâllerden istifadeyi kolaylaştıracağı açıktır.

4.3. Fihristler

Kendine has üslûbuyla sözlü bir hitap olan Kur'ân vahyin tedrîci olarak tamamlanmasından sonra bugünkü şekliyle cem' ve tertip edilmiştir. Sûre esasına göre tertip edilen Kur'ân'da konular farklı yerlerde serpiştirilmiş halde bulunmaktadır. Dolaysıyla bir konu hakkında detaylı ve derli toplu bir bilgi elde etmek için ilgili ayetlerin bir araya getirilmesi gerekmektedir. Bu açıdan konuya yaklaşacak olursak Kur'ân meâllerinden kolayca istifade edebilmek için konu fihristlerinin iyi bir sistemle detaylı bir şekilde hazırlanması elzemdir. Mevcut meâllerimize baktığımızda çoğu meâlde bunun gerçekleştiril(e)mediğini belirtmek durumundayız.[69] Son dönemlerde yapılan bazı meâllerde konu fihristleri daha detaylı ve sistematik yapılmıştır. Örneğin; Akdemir meâlinde ana başlıkları; Yaratılış ve Varlıklar, Bilgi, Din, İtikât, İbadet, Ahlak, Toplumsal Hukuk ve Düzen, Sîret, Tarih ve Kıssalar şeklinde düzenlemiş, bu ana başlıkları alt başlıklarla detaylandırmıştır. Elik ise, konu fihristini şu beş ana başlık altında ele almıştır. 1.Tevhid, 2. Allah'ın elçisi Muhammed, 3. Ahiret, 4. Kur'ân ve Vahiy, 5. Diğer konular. Bu ana başlıkların altında alt başlıklar zikredilmiştir. Mustafa Öztürk'ün meâline baktığımızda giriş kısmını detaylı bir şekilde yazmasına karşılık, meâline konu fihristi koymamıştır. Aynı şekilde Mahmut Kısa meâline herhangi bir fihrist koymazken, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hazırladığı *Kur'ân Yolu* meâlinde alfabetik bir konu fihristi konmuştur. Ayrıca Yazır, Şener,

[69] Bkz. Kazım Kadri, *Nûru'l-Beyân*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1340; Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, sad. Sadreddin Gümüş vd., Önsöz, İpek Yayıncılık, İstanbul 2003; Mustafa Öztürk, *Kur'ân-ı Kerîm Meâli Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri*, Ankara 2015; Hasan Elik, Muhammed Coşkun, *Kur'ân Mesajı Özlü Tefsir*, İstanbul 2015; Mahmut Kısa, *Kısa Açıklamalı Kur'ân-ı Kerim Meâli*, Konya 2016.

Doğrul, Döndüren, Sülün ve Feyizli de alfabetik konu fihristi koymuşlardır. Tekin ise hazırlamış olduğu ek bir ciltte konu fihristini alfabetik olarak çok detaylı bir şekilde hazırlamıştır.

Konu fihristlerinde farklı bir uygulamayı Hüseyin Atay yapmıştır. Konularla ilgili ayetlerin numaralarını Kur'ân'ın iniş sırasına göre tertip etmiştir. Bundan dolayı herhangi bir okuyucu, ilgilendiği konuyla bağlantılı ayetleri bir arada görebilme imkanı yanında, konunun vahyin geliş seyrinde nasıl bir sıra takip ettiğini görme imkanına sahip olmaktadır. Bu konuya dikkat çeken Dumlu- Elmalı meâlinde bu fihristi aynen kullandıklarını ifade etmişlerdir.[70]

Kur'ân'da peygamber, şahıs ve kavim isimleri, yer, hayvan ve bitki isimleri, ölçü birimleri ve kavramlar geçmesine rağmen meâllerin çoğunda bunlara dair detaylı fihristler yapılmamıştır. Meâllerden daha verimli bir şekilde faydalanmak için bu fihristlerin detaylı yapılması gerekir. Hacımüftüoğlu *Kur'ân Tercümelerinde Yöntem Sorunu* adlı çalışmasında bu konuda farklı ve ilginç öneriler sunmaktadır:

> *Özellikle bazı yerlerin ve kültür olarak yabancısı olduğumuz bazı bitkilerin, hayvanların ve araç gereçlerin veya zor anlaşılan bazı temsillerin resimleri de gerekli görülürse eklenebilir. Mesela zakkûm ağacı ülkemizde görünüm olarak çok bilinen bir ağaç değildir. Türkçe 'zakkum' diye bilinen bitkinin veya çiçeğin ne derece Kuran'daki zakkûm ağacı ile örtüştüğü araştırılabilir ve bu bilgi resimli bir şekilde çeviride sunulabilir.*[71]

Ancak bizim geleneğimizde bu tür resimlendirme olmadığı gibi, bu tür gaybî varlıkların resmedilmesinin de anlamaya ne tür bir katkı sunacağı ve okuyucunun zihninde nasıl bir etki bırakacağı belirsizdir.

Bazı meâllerde yer, şahıs isimleri ve kavramlar konu fihristlerinin içerisinde verilmiştir. Meraklılarının kolayca bulabileceği bu tür yer, isim ve kavram fihristlerinin hazırlanması meâllerden istifadeyi daha da kolaylaştıracaktır.

[70] Ömer Dumlu, Hüseyin Elmalı, *Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Anlamı (Meâl)*, Ensar Yayınları, İzmir 2003, Önsöz, s. VIII.

[71] Halil Müftüoğlu, *Kur'ân Tercümelerinde Yöntem Sorunu*, İz Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 215.

Sonuç

Arapça bilmeyen insanların Kur'ân mesajını sorunlu da olsa meallerden öğrenmeleri zorunlu bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Kur'ân'ın kullandığı dil, anlatım, üslûp özelliklerini harfi tercümeyle ifade etmek zor olduğu için Kur'ân'ın tefsiri tercüme dediğimiz, mealleri yapılmıştır. Bu da ister istemez ayetlerin nüzul sebeplerini, yani indiği ortamın arka planını, iniş seyrini, indiği toplumun inanç, kültür, örf ve adetlerini bilmemiz yanında, Kur'ân'ın bahsettiği itikâd, ibadet, ahlak ve ahiret hayatı gibi temel konularda bilgi sahibi olmamızı gerektirir. Kur'ân'ın tertibi, olayları sunuş tarzı, dil ve üslûpla alakalı ile ilgili teknik bilgiler hakkında da malumat sahibi olmak önemlidir. Bunları okuyucuya doğru bir şekilde anlatmanın yolu meallerin giriş ve ek kısımlarının Kuran'dan istifadeyi kolaylaştıracak derecede detaylı ve mükemmel olmasıyla mümkündür.

Cumhuriyet döneminden günümüze kadar yapılan meâllerde gerek tercüme tekniği açısından gerekse giriş kısımlarının muhtevasının geliştirilmesi ve eklerin çeşitlendirilmesi konusunda iyileşmeye doğru giden bir eğilimin olduğu gözlemlenmektedir.

Meallerin giriş kısımlarına baktığımızda tartışılan konuların beş ana başlık altında toplandığını tespit ettik. 1. Meâllerin yazılmasındaki amaç konu edinilmiştir. Bu başlık altında mevzubahis edilen amaçların temelde anlaşılır, kolay bir dil ve üslûp, manayı doğru şekilde aktarmak, yeni tercüme tekniği ve kuramlarından yararlanmak ve Kur'ân'ın indiği ortamdaki manayı tespit etmek şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. 2. Her bir meal kendinden önceki meallerdeki mevcut eksik, kusur ve hataları tespit etmiştir. 3. Meâllerin giriş kısmında genellikle kullanılan kaynaklar verilmeye çalışılmıştır. 4. Bazı meâllerin giriş kısmında meâlin diğer meâllerden farklı özellikleri vurgulanmıştır. 5. Meallerin giriş kısmında her meal sahibi kullandığı yöntemi ve meâlinin özelliklerini anlatmıştır. Bu ifade edilen yöntem ve özellikleri de şu başlıklar altında toplamışlardır a. Meâlde kullanılan dil ve üslûp özelliği ifade edilmiştir. b. Anlamın tespitinde kullanılan yöntem belirlenmiştir. c. Parantez kullanımı meselesi tartışılmıştır. d. Ayetler arası irtibatlar

ve referanslar meselesi gündeme getirilmiştir. e. Dipnotlar ve gerekçeler konusunda bilgiler sunulmuştur.

Araştırmamızın sonucunda bir meâlde yukarıda temas edilen konuların yanı sıra mutlaka okuyucuya Kur'ân ve meâl konusunda bilgi verecek detaylı bir giriş kısmının olması gerektiği kanaatine vardık. Bu giriş kısmında ne tür bilgilerin olması gerektiği ile ilgili öneri mahiyetinde bazı teklifler sunduk.

Bu bilgilerle birlikte mutlaka tercüme, meâl, çeviri ve çeviri teknikleri konusundaki gelişmelerle ilgili bilgilerin zikredilmesi gerekir.

Yine burada dil, muhteva, üslûp ve tertip açısından Kur'ân'ın özellikleri zikredilmelidir. Kur'ân okuma biçimleri, meâl okuma ve meâlden doğru bir şekilde yararlanabilmek için yapılması gereken hazırlıklar belirtilmelidir. Kur'ân'ı okuma ve anlamanın ve hayatımıza uygulamanın önemi üzerinde durulmalı; Kur'ân'ın lafız, mana ve tarihi ile ilgili ilimler hakkında kısa ve özlü bilgiler verilmelidir.

Yine meâle ek olarak kavram, konu, isim fihristleri, İslam'ın doğduğu ve yayıldığı coğrafyayı ve kutsal mekanları tanıtan bilgiler eklenmelidir.

KAYNAKÇA

Akdemir Salih, *Son Çağrı Kur'ân*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2004.

Albayrak, Halis, *Kur'ân'ın Bütünlüğü Üzerine,* Şule yayınları, İstanbul 1992.

Altuntaş, Halil, Şahin, Muzaffer, *Kur'ân-ı Kerim Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2012.

Arslan, Gıyasettin, "Türkçe Kur'ân-ı Kerim Meâllerinde Hedef Dilin Önemi", *Fırat Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8 (2003) .

Ateş, Süleyman, *Kur'ân-ı Kerim ve Yüce Meâli,* Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul ts.

Aydar Hidayet, *Kur'ân'ı Kerim'in Tercümesi Meselesi*, Kur'ân Okulu Yayınları, İstanbul 1996.

Bayraklı, Bayraktar, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'ân Meâli,* İstanbul 2007.

Bilmen, Ömer Nasuhi, *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, sad. Gümüş, Sadreddin vd., İpek Yayıncılık, İstanbul 2003.

Cündioğlu, Dücane, *Kur'ân Çevirilerinin Dünyası*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2005.

-"Türkçe Kur'ân Çevirileri ve Kur'ân Çevirilerinde Yöntem Sorunu", *II. Kur'ân Sempozyumu*, Bilgi Vakfı, Ankara 1996.

Çantay, Hasan Basri, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*, İstanbul 1980.

Doğrul, Ömer Rıza, *Tanrı Buyruğu*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1947.

Döndüren, Hamdi, *İnsanlığa Son Çağrı,* Çelik Yayınevi, İstanbul 2006.

Dumlu, Ömer, Elmalı, Hüseyin, *Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Anlamı (Meâl)*, Ensar Yayınları, İzmir 2003.

Durmuş, Zülfikar, *Kur'ân'ın Türkçe Tercümeleri "Aziz Kur'ân" ve "İnsanlığa Son Çağrı" Örneği,* Rağbet Yayınları, İstanbul 2007.

-"Mustafa Öztürk'ün "Kur'ân-ı Kerim Meâli" İsimli Eserinin Analizi", *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Bahar 2010/ 1, s. 1.

Ekin, Yunus, "Etimolojik Anlamın Kur'ân Çevirileri Açısından Konum ve Sınırları", *Usûl,* 2 (2014/2).

Eliaçık, İhsan, *Yaşayan Kur'ân Türkçe Meâl*, İnşa Yayınları, İstanbul 2006.

Elik, Hasan, Coşkun, Muhammed, *Kur'ân Mesajı Özlü Tefsir*, MÜİFV Yayınları, İstanbul 2015.

Erbaş, Muammer, "Yaşar Nuri Öztürk'ün Meâli Üzerine Bir Değerlendirme", *Kur'ân Meâlleri Sempozyumu, Eleştiriler ve Öneriler*, Ankara 2007.

Esed, Muhammed, *Kur'ân Mesajı: Meâl-Tefsir*, çev. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İşaret Yayınları, İstanbul 1996.

Feyizli, Hasan Tahsin, *Feyzü'l-Furkân Tefsirli Kur'ân-ı Kerim Meâli*, Server Yayıncılık, İstanbul 2015.

Hacımüftüoğlu, Halil, *Kur'ân Tercümelerinde Yöntem Sorunu*, İz Yayıncılık, İstanbul 2008.

Kadri, Kazım, *Nûru'l-Beyân,* Matba-i Amire, İstanbul 1340.

Kandemir, Yaşar, vd., *Âyet ve Hadîslerle Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, İstanbul 2010.

Karaman, Hayreddin vd.*, Kur'ân Yolu Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2014.

Kısa, Mahmut, *Kısa Açıklamalı Kur'ân-ı Kerim Meâli*, Konya 2016.

Öztürk, Mustafa, *Kur'ân-ı Kerim Meâli Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2015.

-*Cumhuriyet Türkiyesi'nde Meâl ve Tefsir'in Serencamı,* Ankara Okulu yayınları, Ankara 2012.

Öztürk, Yaşar Nuri, *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, Yeni Boyut Yayınları, İstanbul 2013.

Pak, Zekeriya, "Meâllerde Parantez Kullanımının Gerekçeleri ve Anlam ve Dil Açısından Yol Açtığı Problemler", *Kur'ân Meâlleri Sempozyumu, Eleştiriler ve Öneriler,* Ankara 2007.

Salih, Subhî, *el-Mebâhis fî 'Ulûmi'l-Kur'ân*, Daru'l-'ılm, Beyrut 1981.

Soyalan, Mehmet Yaşar, *Kur'ân Meâli Okuma Kılavuzu,* İşaret Yayınları, İstanbul 2015.

Sülün, Murat, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli,* Kur'ân Okumaya Başlarken, Çağrı Yayınları, İstanbul 2012.

Şener, Abdulkadir, vd., *Yüce Kur'ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meâli,* İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İzmir 2014.

Tekin, Ahmet, *Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru Luğatli Tefsiri Meâl'in Eki,* Kelam Yayınları, İstanbul 2015.

Tevfik, Süleyman, *Terceme-i Şerif Türkçe Kur'ân-ı Kerîm,* İstanbul 1926.

Ustaosmanoğlu, Mahmut, *Kur'ân-ı Mecîd Tefsirli Meâli,* Önsöz, Arifan Yayınları, İstanbul 2014.

Zehebî, Muhammed Hüseyin, *et-Tefsîr ve'l-müfessirûn*, Daru'l-Kütübi'l-Hadîse, Beyrut 1976.

Zerkânî, Muhammed Abdulazim, *Menâhilü'l-'İrfân fî 'Ulûmi'l-Kur'ân*, Daru İhyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut ts.